

România literară Nr.17 din 2 Mai 2008

Marius Vasileanu, *În căutarea duminicii. Sacru și profan în epoca foiletonistică*, Ed. Paralela 45, 2008, 334 pag.

Sfiala deșteptăciunii

E rușinos să constați cum oameni pe care îți închipuiai că-i cunoști îți dau o lecție de neașteptată noutate, arătându-ți că, deși îi știai de multă vreme, nu le intuiseși ființa decât în chip superficial. Nu, nu e vorba de ceea ce îi trece prin cap cititorului. Nu e vorba de desconsiderare, adică de acea formă de neglijare în virtutea căreia, stînd lîngă un om din inerție, nu ai ochi să-i deslușești identitatea. Căci nu de trecere cu vederea e vorba, ci de judecarea omului dintr-un singur punct de vedere, adică de o categorisire în urma căreia, percepîndu-l sub un anumit unghi, nu-l mai poți privi decât prin prisma lui. L-ai turnat într-un tipar și gata, orice ar face, nu-l mai dezlegi de chingile lui. L-ai fixat definitiv înțepenindu-l în forma constrîngătoare a intuiției inițiale. Din capsula aceasta a identității înguste nu-l mai scoți decât dacă ceva exterior vine să te trezească. De pildă, o carte. Atunci afli că omul acela era polimorf, cu o intimitate clădită pe mai multe etaje și cu un spirit prelungindu-se pe mai multe valențe, că așadar avea mai multe identități decât bănuiseși și că, din ele, tu nu o văzuseși decât pe cea cotidiană. Ba mai mult, că tocmai identitatea pe care nu o bănuiai, tocmai ea ajunsese, în chip insidios și insesizabil, să te influențeze și pe tine.

Ceva asemănător am trăit cu Marius Vasileanu. Cu ființa aceasta polivalentă am colaborat la *Adevărul literar și artistic* fără să mă întreb vreodată de unde-i venea farmecul și fără să realizez decât foarte târziu influența pe care o avea asupra mea. Pentru mine, Marius Vasileanu, redactorul-șef al revistei în care țineam o rubrică săptămînală, era omul al cărui spirit organizatoric îl priveam cu admirația complexată a celui care ducea cu totul lipsă de el. În plus, avea toate calitățile cerute de o astfel de funcție: spirit întreprid și bătaios, era la curent cu toate, intuia imediat dacă cineva avea talent literar și știa ce gen de rubrică i se potrivește cel mai bine fiecărui colaborator. Îmi pomenise la un moment dat că, în adolescență, stătuse o vreme lîngă Cleopa, dar primisem amănuntul cu indiferența celui care, neavînd deschidere către lumea duhovniciei, priveam creștinismul ca pe suceala exotică a unor oameni subtili: subtilitatea acelora cărora lumea de aici nu le ajunge și care mai au nevoie de iluzia încurajatoare a unei alte lumi, cea izbucnită din propria imaginație nesatisfăcută.

Și cum știam că maladia aceasta, departe de a fi o năpastă morbidă, putea avea consecințe benefice în viața oamenilor, mă obișnuisem să privesc credința ca pe o achiziție filogenetică a speciei umane, rezultatul genial al unei selecții mirabile de pe urma căreia cei aleși căpătau o putere de rezistență cu neputință de găsit la cei necredincioși. Pe scurt, dacă sentimentul era util, atunci toată butaforia mitică brodată în jurul lui, cu toată flagrantă infantilitate a viziunii propuse, își găsea justificarea. Ii iertam aberației inadecvarea la realitate în numele sentimentului din care apăruse. Și chiar asta era pentru mine creștinismul: un caz uimitor în care șubrezenia unei doctrine era răscumpărată de eficiența trăirii. Și cum o minciună care te ajută să supraviețuiești încetează să mai fie minciună, devenind în schimb o unealtă de conservare, eu eram încredințat că, în fond, cultura Europei se clădise pe o minciună utilă.

Or, cartea lui Marius Vasileanu tocmai asta mi-a adeverit: că planul teoriei e insignifiant față de cel al trăirii. Că din doctrină se trag toate relele, dar că sub crusta rivalităților teoretice stă aceeași rădăcină a vieții în Hristos. Și am mai învățat ceva: că nu știm când anume, întâlnind un om, intrăm în câmpul subtil al influențelor sale spirituale. Cel mai adesea nici nu ne dăm seama, căci ne așteptăm la ceva spectaculos și izbitor, la un tremur brusc iscat de o revelație, o variantă de rînd a lui *mysterium tremens*. În realitate, o influență spirituală e cel mai adesea insidioasă și lentă, precum faza asimptomatică a unei boli pe cale să izbucnească. Abia după ce boala a izbucnit, abia atunci poți să-ți dai seama retrospectiv ce s-a întâmplat, dar, pînă la declanșarea ei, habar nu aveai ce se pregătea să apară.

Și mai e un lucru pe care l-am învățat de la Marius Vasileanu, o descoperire pe care, deși o datorez omului viu, am conștientizat-o abia ulterior, citindu-i cartea: că trăsătura fundamentală a deșteptăciunii este sfiala. Că numai proștii nu se sfiesc, și că numai fanaticii au siguranța adevărului ultim. În schimb, omul cu o elementară cultură a sufletului poartă drept semn distinctiv o reținere interioară vecină cu sfiala. Un soi de politețe plină de tact care nu ține de canonul purtării în public, ci de o sensibilitate manifestîndu-se aparte. Sfiala aceasta nu e nici timiditatea secerătoare a complexatului și nici reticența inhibată a vinovatului. Sfiala aceasta este respectul aprioric față de mănunchiul de ispite și surprize pe care îl poartă omul din fața ta. Îl întâmpini pe celălalt ca pe un purtător al misterului existențial și nu încetezi să-l privești astfel. Aceeași sfială am simțit-o constant în persoana lui Marius Vasileanu: tactul discret pornit din dorința de a nu-l irita pe celălalt. O politețe crescută din inimă, dintr-o cultură a sufletului pe care lumea spirituală o numește trezvie, și pe care Marius o posedă într-un chip ce contrasta izbitor cu dîrzenia pe care o arăta de îndată ce, reprimîndu-și sfiala, intra în cortegiul tracasărilor profesionale din incinta unei redacții de ziar.

E de prisos să adaug că aceeași sfială dă tonul dominant al cărții de față, o carte scrisă de un autor polivalent și concentric, ale cărui straturi psihologice se adună în jurul unui miez durabil: credința. Mai precis, există trei ipostaze ale lui Marius Vasileanu în acest volum; trei felii identitare îmbinîndu-se în aceeași ființă. Mai întîi, gazetarul comentînd evenimente din

lumea ecleziastă, precum un autor care, aplecându-se asupra realității, plătește tributul reflecțiilor efemere pe marginea unor evenimente datate: fricțiunile din BOR, cazul Tanacu, kitsch-ul decorului bisericesc etc. În toate aceste cazuri, Marius Vasileanu, deși critic, lucid, echilibrat, e nespectaculos. E previzibil de împăciuitor și revoltător de blînd. Face figura unui propovăduitor al concordiei creștine într-o lume în alcătuirea căreia războiul e condiția *sine qua non*. E moderat și neagresiv, adică tot ce poate fi mai contraindicat pentru un gazetar care, așezat sub auspiciile războiului nevăzut, întruchipează ipostaza beligerantă a sacrului înghițit de profan.

Al doilea strat însă, mai adînc și cu adevărat spectaculos, e cel al trăitorului creștin care își exprimă gândurile sub forma reflecțiilor personale. E partea cea mai atrăgătoare din volum, pentru simplul motiv că e în întregime sapiențială. Adică e scrisă din interior, nu din cărți. Din viață, nu de la amvon. Tocmai de aceea Marius Vasileanu nu amestecă galimatia stearpă a teologiei în substanța textelor gazetărești. Și tocmai de aceea are o directețe proaspătă și verosimilă, lăsînd impresia că se inspiră numai din ceea ce a trăit. Scrisul lui e plauzibil și credibil, reușind să facă ceea ce nici preoții și nici teologii nu prea fac: să vorbească pe limba oamenilor; primii nu o fac fiindcă sînt defazați lexical, ceilalți nu o fac fiindcă sînt sterpi în erudiția lor. Marius Vasileanu ia trăirea de la cei dinții și cultura de la cei din urmă și, dozîndule, obține singura formă de creștinism pe care o poate răbda o pagină de ziar: misionarismul cotidian ce face apel la intimitatea cititorului. Tot aici, în grupa textelor sapiențiale, intră cele cîteva mărturii despre oamenii a căror ființă sau operă i-au marcat existența: părintele Cleopa, Annick de Souzenelle, Ioan Ladea, Andrei Scrima (cu întregul fenomen spiritual al Rugului Aprins), Dan Stanca, Ioan Pinteș, Mircea Eliade sau Florin Mihăescu. Acestuia din urmă îi este închinat unul din cele mai frumoase texte ale volumului, intitulat „Pomul de pe Cale”: „Despre marile întîlniri ale vieții îți vine cel mai adesea greu să vorbești. Nici ceea ce se transmite nu poate fi numit în cuvinte decît după o anumită maturizare. Miracolul din inima ta transpare mai repede prin cîntec, culoare sau metaforă. Tradițiile spirituale apelează la la parabolă, la paradox, la simbol.“ (p. 171)

Exact la acest procedeu recurge Marius Vasileanu atunci cînd scrie despre Ioan Ladea, despre Vasile Lovinescu sau despre Sandu Tudor: pericope laice conținînd, în forma concentrată a unei povești simbolice, amprenta spirituală primită de la personalitățile pe care le-a întîlnit.

În fine, din cel de-al treilea grup tematic fac parte textele cu bătaie autoreferențială, cele pe care autorul le-a scris despre sine la persoana a treia. Nu sînt multe, dar sînt decisive. Cine vrea să-l cunoască pe Marius Vasileanu, trebuie să citească „Exilul“, „Mai aproape de muzica mării“ sau „Vîrtejurile de timp“. Ele sînt tot atîtea autoportrete, crochiuri pe care scriitorul și le face privindu-se parcă de sus și de la distanță, într-un efort de scrutare nepărtinitoare și autoflagelantă. Aproape că îmi vine să spun că Marius Vasileanu este deja un înțelept: are ceva din seninătatea reculeasă a omului care, tocmai pentru că a reușit să se împace cu sine, poate acum să privească totul, semenii și pe el însuși, cu un surîs înțelegător. Iată un fragment grăitor

din textul „Exilul“: „Ajunsesse în București de mulți ani. Viața agitată de aici (pentru un provincial) îl consumase vizibil. Fie singur, fie împreună cu prietenii, anii treceau, treceau. Visul său era să se retragă la munte, de unde venise, să moară acolo când va fi să fie. Deocamdată, aici erau prea multe elemente care-l motivau să rămână. Se mutase ca să studieze. Cum de învățat ai toată viața și meseria sa, care-l ținea legat de marile biblioteci ale țării, l-a înhămat vrînd-nevrînd la motoarele orașului, nu a avut de ales, rămăsese și cu serviciul aici. Cu toate acestea, se simțea un exilat. (...) Se întreba uneori ce anume s-a atrofiat în el părăsind muntele. Surîdea împăcat – într-o zi, muntele îi va arăta. (p. 14)

După un așa volum, am o presimțire: cred că am să-l însoțesc pe Marius Vasileanu când se va întoarce la muntele de baștină.